

Inatsisartut Suleriaasianni § 37 naapertorlugu Naalackersuisunut apeqquq imaattoq matumuuna saqqummiuppara:

Naalackersuisunut apeqquq:

Sakiilluutip akiorneranut tunngatillugu apeqquqit sisamat nangitsissutitut

(Inatsisartunut ilaasortaq Niels Thomsen, Demokraatit)

Tunngavilersuut

Kalaallit Nunaanni ullumikkut sakiillummik nappaatillit ima amerlatigaat, allaat nunani ineri-artortitassani napparsimasut amerlaqatigilersimallugit. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi sukumiisumik suliniartoqaraluartoq 2010-mi sakiullulersimasut nutaat ukiut 30-t kingulliit ingerlanerini aatsaat taama amerlatigipput. Meeqqat quliungaangata ataaseq ullumikkut tunillatsissimasarpoq.

Tamanna tunuliaqutaavoq martsimi pingaarnertut allaaserisanni Naalackersuisut kaammattoqarakkut sakiilluut akiorniarlugu nuna tamakkerlugu pilersaarut misissoqqittariaqaraat.

Tamatuma kingorna aprilimi, sakiilluut akiorniarlugu suliniutit pillugit Naalackersuisunut apeqquqeqarpunga. Akissuteqaammi ilaatigut erserpoq, sakiilluut akiorniarlugu pilersaarut suliareqqinneqalersimasoq, nunarsuarmi peqqinnissamat suliniaqatigiiffissuup WHO-p innersuussutai tunngavigalugit, taakku 2010-mi kalaallit sakiillummut suliniutaannut naliliisuupput.

Nuannaarutigaa kisiannili aamma pisariaqartutut isigaara maannakkut pilersaarutaasup nutarternissaa suliniutigineqalerpat. Aamma nuannaarutissatut isigaara, Naalackersuisut WHO-mi immikkut ilisimasat ilanngussimmaggit, pilersaarullu nutarterniarlugu nunarsuarmi suliniaqatigiiffissuup innersuussutai tunngavigalugit.

Naalackersuisulli akissutaasa taamatullu WHO-mit innersuussutaasut pisariaqalersippaat apeqquqinnissara:

1. WHO –p nalilerpaa, misissueqqaariaatsimi pioreersumi angusat (ilanngullugu kujataani innuttaasunik tarrarsuilluni misissueqqaarnerit kiisalu atualeqqaanik atuarunnaartunillu misissueqqaarnerit) aningaasartuutunut atorneqarsimasunut naapertuutinngitsut.

WHO –p innersuussutigaa taarsiullugu aningaasat amerlanerusut atorneqassasut sapinngisamik siusissumik sakialluummik napparsimalersimasut paasiniallugit (tassa imaappoq inunni sakiallulesimasuni taamaattumillu allanut tunillaasinnaalersimasuni) kiisalu aamma tassunga atatillugu siumuiniarluarnissaq sakkortusarneqassasoq.

Pilersaarut iluaqutaassappat, inuit, sakiallulersimanerminnut malussartut, peqqinnissaqarfimmut saaffiginnittassapput misissortikkiartorlutik. Taamaattumik WHO-p innersuussutigaa, peqqinnissaqarfiup sakiallulernerme malugisartakkanik malussaraannilu nakorsiapallattarnissamik innuttaasunut paasititsiniaasarnissaa qanoq pingaaruteqartigisoq

WHO-p aamma innersuussutigaa, paasititsiniaanerup kimittussusaa akuttunngitsumik misissorneqartassasoq. Taamatut innersuussuteqarmat nuannaraara. Isumaqarpunga, uangut Kalalalit Nu-naanni ukiorapassuarni assigiinngitsunut atatillugu qaammarsaanernut aningaasarpasuit atornikuugingut, ikittuinnaalli atortarpagut pitsanngorsaanissaq siunertaralugu paasititsiniaanerit iluaqutaassusaat nalilissagaangatsigu. Taamaattumik ilisimasaqarfigisorsuunngilarput suut iluaqutaanersut.

Tamanna tunngavigalugu Naalackersuisut qinnuigissavakka ilisimatitsissutigeqqullugu, sakialluut pillugu paasititsiniaanissaminnut Naalackersuisut tigussaasunik sunik pilersaaruteqarnersut kiisalu nalilersuinissamut.

2. Sakialluttoqartoq paasineqaraangat pisariaqarpoq tunillaannerup aallaavissinissaa, ajornanngippallu ilaqaatasut tunillatsissimasut, tunillatsissimasullu attaviisa katsorsarneqartarnissaat. Tunillatsissimasut tamarmik nassaarineqanngippata katsorsarneqarlutilu, ukiut marluk pingasut ingerlanerinnaanni nutaat sakialluttut saqqummeqqittussaapput. Sakialluummut akiuineq iluatsinngippat, pingaartorujussuuvoq, sakialluummik napparsimasup attavigisarsimasaasa misissorneqarnissaat.

Tamanna tunngavigalugu Naalackersuisunut apeqqutigaara, Naalackersuisut eqqarsaatigisimaneeraat, inuit aallaavissiuinermut atatillugu aggersarneqartut pinngitsooratik misissortinniarlutik takkuttalernissaat piumasaqaataasalissasoq.

Naalackersuisut akipput, Kalaallit Nunaanni sakiilluut suli nappaataasoq annilaanganartoq, taamaattumillu aallaavissiuinermut atatillugu takkutinngitsoortarneq misissortinnissamut piumassuseqannginnermik tunngaveqanngitsoq. Taamaattumik Naalackersuisut isumaqarput, aallaavissiuinermut atatillugu misissuinermi pinngitsaaliineq atorneqalissanngitsoq, taamaallaalli pisuni ikituinnarni atorneqartassasoq, sakiilluummik tunillaassuisumik nappaatillit katsorsartinnissaat kaammattuutigigaluarlugu kinguneqarsimatinnagu.

Pinngitsaaliisarnissaq taamaasilluni Naalackersuisut eqqarsaataaniingilaq, Naalackersuisut isumaqarmata, sakiillulernissamut annilaanganeq naammattoq aallaaviussiuinermut atatillugu misissorneqartussat takkuttarnissaannut.

Akissut eqqissiallaataasinnaagunaraluarpoq. Apeqqutaavorli tunngavilersuutigineqartoq ilumoornersoq. Sakiillulernissamut annilaanganeq naammappat sakialluttut katsorsartiinnarnissaannut, taavami qanoq ililluni naammassava aallaavissiuinermut atatillugu attavigineqarsimasut tarmik misissortinnissaannik kaammattuinermi ? Tunillatsissimasoq ataasiinnanguarluunniit misissortinngitsoorsimappat, taava ukiut marluk pingasut qaangiutiinnartut taannarpiaq pissutaasaaq allat tunillatseqqinnerannut.

Tunngavilersuutigineqartut ukununga paasissutissanut naleqqutsikkuminaatsippara uanngaaneersunut naleqqutsikkuminaatsippara ”Sakiillunneq issittumi meeqqat inuusuttullu akornanni – kalaallit tungaanniit isigalugu”. Turid Bjarnason Skifte. Master of Public Health. Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap. 2008”:

“Aallaavissiuinermut atatillugu misissuinermi ajornartorsiutit annersaraat, inuit imminnut peqqittutut aalassarittutullu isigisut, peqataanisartik ornigineq ajormassuk imaluunniit sakiilluummut tuniluussinnaanngitsumut katsorsartinnissaminnut akuersineq ajornerat.”

Tamanna tunngavigalugu Naalackersuisunut ilisimatitsissutigeqquusua, 2010-mi qanoq akulikitsigisumik sakiiallummut aallaavissiuinermut atatillugu misissortittussat takkutinngitsoortar-simanersut.

3. Qulaani taaneqartumi ilisimatusarnerup inerneru pillugit naqitam "Sakiiallunneq issittumi meeqqat inuusuttullu akornanni – kalaallit tungaanniit isigalugu". Turid Bjarnason Skifte imatut ilisimatitsivoq:

"Pinaveersaartitsilluni katsorsaanneru ajornartorsiutip qiteraa sulilssisarnerup sivisusarnerujussua kiisalu inuit napparsimasutut misigisimangitsut katsorsarneqarnerini tigummiinnarsinnaasanninneri. Marais et al naapertorlugu tupinnartuliaanngilaq, inuit pingasuunngaangata ataasiinnaap katsorsaaneq takussutissaqanngitsoq naammassisarmagu. Kalaallit Nunaanni misissorneqarnikuunngilaq pinaveersaartitsinermut atatillugu katsorsaanneru qassit naammassinissimanersut, Nakorsanilli nakkutilliisoqarfiup paasissutissaatai tamanut saqqummiunneqanngitsut naapertorlugit arlallit nakorsaatitorunnaartarput piffissaq sioqqullugu taakkulu ilaat amerlasuut kingorna tuniluuttumik sakiialluuteqalersimasut paasineqartarpoq."

Naalackersuisut qulaani oqaatigineqareersutut oqaatigaat, pinngitsaaliinerit taamaallaat ator-neqartassasut pisuni ikittuinnarni sakiiallummik tuniluuttumik nappaatillit katsorsartinnissaat kaammattuutigigaluarlugu kinguneqarsimatinnagu.

Naalackersuisut akissutaat imatut paasivara, Naalackersuisut aamma pinngitsaaliinissaq kissaati-ginngikkaat inunnet katsorsarteqqullugit kaammattorneqarsinnaanngitsunut tuniluussinnaanngitsumilli sakiiallummik nappaatilinnut (tassa tunillaassinnaanngitsumik).

Naalackersuisut taamatut paasinneriaasiat eqqorpat, taava Naalackersuisut qinnuigissvakka nalu-naarutigeqqullugu 2010-mi qanoq akulikitsigisumik pisarsimanersoq, inuup tuniluussinnaanngitsumik sakiialluuteqartup katsorsartikkumasimanginera imaluunniit katsorsarneqarnerminik naammassinissimanningsersoq.

4. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi sulisut paarlakaajaatsupilussuupput, sakiialluulu nunani killerni allani qaqutigoormat, peqqinnissaqarfimmi sulisut tikisitat sakiialluummut misilittagakittarput. Tamatuma nappaatip siammannginnissaanut suliniutit pisariinnerulersissinnaavai. Taamaattumik ilinniartitseqqittarnissanut atugassanik atuartitsissutini sananeq aamma ukiunut tallimanut pilersaarummut ilaavoq, taanna pilersaarut ullumikkut nuna tamakkerlugu pinaveersaartitsinermi tunngaviuvoq.

Taamaattumik aprilimi Naalakkersusiut aperaakka, atuartitsissutini sananeq naammassineqarsimanersoq kiisalu peqqinnissaqarfimmi sulisunik ilinniartitseqqinnermi taakku atorneqalersimnersut.

Naalakkersuisut akipput, angisuumik sulissutigineqartoq peqqinnissaqarfimmi sulisut tamarmik sakiialluummut ilisimasaqarluarnissaat sakiialluummut najoqqutassaq aqputigalugu, taanna atavartumik nutarterneqartarpoq peqqinnissaqarfimmi sulisunit pissarsiarineqarsinnaavorlu peqqinnissaqarfimmi intranet aqputigalugu.

Tamanna toqqissisimanarpoq. Maluginiarparali, WHO-p nalunaarusiaa innersuummik imaattumik imaqartoq: *”To overcome the shortage and high turnover of staff, it is essential to introduce simple, short and clearly written guidelines.”* [...] *“A national TB manual, simple pocket guidelines and appropriate training material should be prepared.”*

Matumani innersuummut nassuiaataanerluni, sakiialluut pillugut malittarisassap atorneqarsimanginnera immikkut ilisimasallit WHO-meersut majimi 2010-mi Kalaallit Nunaannut tikerarmata ? Imaluunniit innersuussut imatut paasisariaqarnerluni, WHO-p sakiialluummut malittarisassaq najoqqutassatut naammattutut isigisimangikkaa “paasiuminartunik, naatsunik ersarisunillu naqitanik malittarisassanik” peqaqqusaaneq eqqarsaatigalugu immaqalu ilinniartitsinermi atugassatut naammattutut isigisimangikkaa ?

Apeqqut piffissarititaasup ullut nalignnaasumik suliffiit qulit iluanni akeqquneqarpoq.

DEMOKRAATIT
DEMOKRATERNE